

Nr 40.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående förhandlingsrätt för arbetstagarförening med avseende å till denna anslutna pensionärer, m. m.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen inom första kammaren nr 186 av herr *Ahlberg m. fl.* samt inom andra kammaren nr 29 av herr *Lindberg* och nr 224 av herrar *Kyling* och *Håstad*.

I motionerna I: 186 och II: 224, vilka äro likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t

dels anhålla om utredning och förslag rörande sådan ändring i lagen om förenings- och förhandlingsrätt, i lagen om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän samt i kungörelsen angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän att tvekan icke behöver råda därom att förening som avses i nämnda författningar äger förhandlingsrätt jämväl för till föreningen anslutna medlemmar, vilka avgått ur tjänst med pension,

dels anhålla om utredning och förslag rörande de villkor, enligt vilka förhandlingsrätt må tillkomma förening av pensionerade arbetstagare i förhållande till den eller de arbetsgivare, som utgiver pension.»

I motionen II: 29, vilken utskottet funnit lämpligt behandla i samband med ovannämnda båda motioner, har motionären hemställt »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om en skyndsamt utredning rörande pensionsförbättringar till pensionärer, vilka åtnjuta pension från företag eller från stiftelser, tillkomna för att förvalta pensionsfonder åt enskilda och bolag, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda».

I motiveringen för sistnämnda yrkande anför motionären, att de pensioner, varom är fråga, icke höjts med hänsyn till penningvärdeförsämringen. Vissa företag, som varit angelägna om att deras förutvarande anställda icke skulle få det sämre, hade visserligen reglerat pensionerna uppåt, men många hade icke vidtagit någon sådan åtgärd. Medan staten och kommunerna höjt pensionerna till sina tidigare anställda, hade övriga som regel icke fått något. Motionären fortsätter:

I de fall pensioner utgår, vilka är försäkringsmatematiskt beräknade på en gång inbetalda avgifter från sådana pensionsanstalter som SPP och jämförliga, kan naturligen någon pensionsreglering icke förekomma enligt de grunder, som ovan åsyftas.

Fråga är nu om icke staten skulle, genom lagstiftning på området, kunna medverka till rättelse av påtalade förhållanden. Den enskilde pensionären kan icke åstadkomma sådan rättelse, enär han oftast vid framställning om dylik mötes av det beskedet, att den pension han erhållit är icke någon hans självklara rätt utan mera att betrakta såsom gåva. Fråga är emellertid om icke staten borde vara ägare till någon del av de kapital, som nedlagts i dessa pensionsfonder eller inbetalats till stiftelser eller liknande. För belopp som sålunda blivit avsatta har företaget eller den enskilde säkerligen gjort avdrag i sina deklarationer och sålunda sluppet erlägga skatt för dessa belopp.

Beträffande de skäl, som i övrigt anförts till stöd för yrkandena i motionerna, får utskottet hänvisa till motionerna.

De huvudsakliga pensioneringsformerna.

Allmän tjänst. Med anställning såsom ordinarie eller extra ordinarie statstjänsteman följer regelmässigt pensionsrätt, som omfattar såväl pension till befattningshavaren själv (tjänstepension) som pension till efterlevande familj (familjepension). Personal med mindre fast anställning — extra tjänstemän, aspiranter, tillfälligt anställda m. fl. — saknar pensionsrätt. Pensionsbestämmelser för flertalet befattningshavare inom statsförvaltningen återfinnas främst i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente och det samma år utfärdade allmänna familjepensionsreglementet. Till nämnda reglementen ha särskilda tillämpningsföreskrifter meddelats.

Av de i kommunal tjänst anställda ha stora grupper sin pensionering ordnad genom statens pensionsanstalt i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställda reglementen. Vad beträffar kommunalt anställd personal, som icke pensioneras genom statens pensionsanstalt, äro pensioneringsförhållandena beroende på de enskilda kommunernas åtgärder. För vissa befattningshavare i städer har pensioneringsskyldighet ålagts städerna genom särskilda författningsbestämmelser. Så är förhållandet jämväl beträffande polispersonalen på landsbygden. Där försäkringsmässig pensionering förekommer, har den i regel ordnats genom anslutning till Sveriges Kommunalanställdas Pensionskassa (SKP). I enstaka fall har anslutning skett till Svenska Personal-Pensionskassan (SPP), och understundom inbetalas avgifter till pensionsstyrelsens frivilliga försäkring.

Enskild tjänst. De olika möjligheter, som för närvarande erbjuda sig för ordnande av pensionering av i enskild tjänst anställda, äro i huvudsak följande.

1. Utbetalning av pension direkt från arbetsgivaren (*direktpensionering*) samt bildande av *aktiebolags pensionsstiftelse*. Med sådan stiftelse avses s. k. bunden stiftelse, som aktiebolag enligt lagen den 18 juni 1937

om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser kan bilda till tryg-
gande av pensioner från bolaget.

2. *Insättning i bank eller inbetalning till egen sparkassa* av penning-
medel för framtida pensioner.

3. Bildande av s. k. *fri stiftelse*, till vilken arbetsgivaren avsätter me-
del och från vilken pension därefter utbetalas. Skapandet av en fri stif-
telse står öppen för alla företagsformer, även aktiebolag. Där stiftaren
icke föreskrivit annat är stiftelsen underkastad bestämmelserna i lagen
den 24 maj 1929 om tillsyn över stiftelser.

4. Bildande av *understödsförening*. Lagen den 24 mars 1938 om under-
stödsföreningar innehåller föreskrifterna om sådan förenings bildande och
verksamhet.

5. Pensionering genom anlitande av *pensionsstyrelsens frivilliga för-
säkring*. Nu gällande bestämmelser härom innehållas i lagen den 29 juni
1946 om frivillig statlig pensionsförsäkring och kungörelsen den 30 de-
cember 1947 angående anordnandet av den frivilliga statliga pensionsför-
säkringen.

6. Pensionering genom *SPP eller annat försäkringsföretag*. I fråga om
försäkringar i nämnda försäkringsanstalter gälla bestämmelserna i lagen
den 25 maj 1917 om försäkringsrörelse.

7. Pensionering genom *statens pensionsanstalt*. För några få grupper i
enskild tjänst — huvudsakligen befattningshavare inom social verksam-
het och på undervisningens område — har genom beslut av statsmak-
terna möjlighet beretts till sådan pensionering.

Förutom de former för pensionering, för vilka ovan redogjorts, före-
komma olika blandformer. En särskilt under senare år begagnad sådan
utgör en kombination av en genom arbetsgivarens försorg grundad stif-
telse (i allmänhet en fri stiftelse) och försäkring i ett livförsäkringsbolag.
Härvid tillämpas exempelvis den metoden, att en del av pensionen för-
säkras hos försäkringsbolaget, medan återstoden utgår från stiftelsen. I
andra fall handhaves hela pensioneringen av stiftelsen, vilken emellertid
som stöd för pensionsutfästelsernas fullgörande hos försäkringsbolag teck-
nar försäkringar å de pensionsberättigades liv.

Frågan om förhandlingsrättens innehåll.

Lagen den 11 september 1936 om förenings- och förhandlingsrätt äger
tillämpning å förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, dock icke
beträffande sådana arbetstagare i statens eller kommunernas tjänst, som
äro underkastade ämbetsmannansvar. Dessa arbetstagares förhandlings-
rätt regleras i *kungörelsen den 4 juni 1937 angående förhandlingsrätt för
statens tjänstemän* samt i *lagen den 17 maj 1940 om förhandlingsrätt för*

kommunala tjänstemän. Med tjänstemän förstås sålunda i dessa författningar arbetstagare som äro underkastade dylikt ansvar.

Enligt 2 § lagen om förenings- och förhandlingsrätt förstås i lagen med förening av arbetstagare förening, som består av arbetstagare och enligt stadgarna har till uppgift att tillvarata arbetstagarnas intressen rörande anställningsvillkor och förhållandet i övrigt till arbetsgivaren. Med förening av arbetsgivare förstås en motsvarande sammanslutning å arbetsgivarsidan. Bestämmelser i lagen, som ha avseende å förening av arbetsgivare eller arbetstagare, skola äga motsvarande tillämpning å förening eller förbund av flera sådana föreningar (huvudorganisation). Då fråga är om huvudorganisation, gäller vad i lagen sägs beträffande medlem i förening om de anslutna föreningarna och om deras medlemmar. I 3 § meddelas bestämmelser angående föreningsrätt. Allmänna bestämmelser om förhandlingsrätt meddelas i 4—7 §§. Med förhandlingsrätt förstås enligt 4 § rätt att påkalla förhandling rörande reglering av anställningsvillkoren ävensom rörande förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Förhandlingsrätt tillkommer å ena sidan arbetsgivaren eller förening av arbetsgivare, vari han är medlem, samt å andra sidan förening av arbetstagare, vari de ifrågavarande arbetstagarna äro medlemmar. Förhandlingsrätt för en part medför skyldighet för andra parten att träda i förhandling. Denna skyldighet innebär åliggande att, själv eller genom ombud, inställa sig vid förhandlingssammanträde samt att, där så erfordras, med angivande av skäl framlägga förslag till lösning av fråga, varom förhandling påkallats.

Enligt 1 § jämförd med 4 § kungörelsen angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän äga dessa rätt att förhandla med vederbörande myndighet beträffande sina allmänna anställnings-, arbets- eller avlöningsvillkor ävensom beträffande tillämpningen av sådana villkor, dock utan att inskränkning därigenom göres i myndigheten tillkommande beslutanderätt. I 2 § stadgas, att förhandling äger rum mellan myndighet samt förening av tjänstemän eller förening av flera sådana föreningar. Förhandlingsrätt tillkommer dock blott förening, vilken Konungen tillerkänt sådan rätt i förhållande till myndigheten.

Enligt 1 § jämförd med 6 § lagen om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän föreligger förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän med kommun beträffande samma frågor som statstjänstemännens förhandlingsrätt avser. Förhandlingsrätten medför icke inskränkning i kommunens eller kommunal myndighets beslutanderätt. Förhandling äger jämlikt stadgande i 2 § rum mellan kommun samt förening, i vilken kommunala tjänstemän äro medlemmar, eller förening av flera sådana föreningar. Förhandlingsrätt tillkommer dock endast förening, vilken avser att tillvarata kommunala tjänstemäns intressen såsom arbetstagare och vilken socialstyrelsen tillerkänt sådan rätt.

Mellan den förhandlingsrätt, varom stadgas i 1936 års lag, å ena, samt förhandlingsrätten enligt 1937 års kungörelse och 1940 års lag, å andra sidan, finnes en djupgående skillnad av principiell natur. I förstnämnda lag betraktas arbetstagarnas organisation såsom en med arbetsgivaren jämställd part och förhandlingsrätten avser, att arbetstagarna skola erhålla medbestämmanderätt i fråga om anställningsvillkoren. 1937 års kungörelse och 1940 års lag avse däremot endast att bereda de i författningarna omnämnda arbetstagarna tillfälle att, innan vederbörande myndighet fattar beslut rörande deras anställningsförhållanden, framföra sina synpunkter och önskemål i frågan.

Frågan om arbetstagarförenings rätt att förhandla om pensionsvillkor för till föreningen anslutna pensionärer togs på sin tid upp av *Tjänstemännens centralorganisation* (TCO) i en framställning till Kungl. Maj:t i september 1943 om revision av 1940 års lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän. TCO hemställde därvid, att lagen måtte ändras så att förhandlingsrätt beträffande redan pensionerad tjänsteman inrymdes därunder. *Socialstyrelsen* anförde i remissyttrande den 7 februari 1945 i anledning av framställningen följande:

Vad slutligen angår yrkandet, att förhandlingsrätten skulle utsträckas att avse redan pensionerade tjänstemän, finner socialstyrelsen, att det måste anses tveksamt, huruvida förhandlingsrätt i dylika frågor lämpligen kan inordnas inom den nuvarande lagstiftningens ram. Det gäller nämligen här personer, som icke längre äro anställda, och det torde vara själva anställningsförhållandet och betydelsen av att för framtiden reglera det samma med dess ömsesidiga förpliktelser och rättigheter, som utgör det konstitutiva elementet i den nuvarande förhandlingsrättslagstiftningen. Socialstyrelsen vill emellertid gärna vitsorda, att pensionärernas ställning ofta är synnerligen svag och att en förbättring av deras villkor i och för sig måste anses önskvärd. Detta gäller framför allt i tider, då penningvärdet försämrats. Styrelsen vill i detta sammanhang uttala den förhoppningen, att kommunerna, även om förhandlingsskyldighet icke föreligger, icke skola ställa sig avvisande till en begäran av tjänstemannaorganisationerna att få under fria former diskutera möjligheterna till en pensionsförbättring även för redan pensionerade tjänstemän.

TCO återkom till frågan i sin skrivelse till Kungl. Maj:t av den 13 mars 1945 och framhöll därvid, att spørsmålet om förhandlingsrätt för pensionerade arbetstagare icke enbart vore olöst för de kommunalanställda grupperna utan att samma problem i stort sett föreläge för såväl stats- som privatanställda.

Spørsmålet förekom även till behandling av 1945 års riksdag. I en inom andra kammaren väckt motion, nr 108, hemställdes då att »riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning med förslag till så-

dana ändringar av lagen om förenings- och förhandlingsrätt samt lagen om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän, att därav tydligt framgår, att förhandlingsrätt tillkommer arbetstagarförening med avseende å till denna anslutna pensionärer, samt att motsvarande förtydligande måtte inflyta jämväl i Kungl. Maj:ts kungörelse angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän».

Andra lagutskottet behandlade motionen, över vilken socialstyrelsen, arbetsdomstolens ordförande, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation yttrade sig. Utskottet uttalade i sitt utlåtande nr 33 följande.

Det torde vara klart, att enligt 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt förhandlingsrätt föreligger för arbetstagarförening beträffande pensionsvillkor för arbetstagare, som vid tiden för framställandet av begäran om förhandling äro kvar i sin anställning. Däremot framgår icke tydligt av lagen, huruvida dylik rätt finnes med avseende å sådana medlemmar av föreningen vilkas anställning vid nämnda tid redan upphört. Självfallet skulle det vara önskvärt, att av lagens utformning klart framginge, huru lagen i förevarande hänseende bör tolkas. Såsom lagen nu är utformad får det anses tveksamt, om förhandlingsrätt lagligen kan påkallas i sist berörda fall.

Arbetstagarorganisationerna kunna otvivelaktigt i många fall ha ett berättigat intresse att få förhandla med arbetsgivarparten rörande pensionsvillkor för redan pensionerade arbetstagare. Såsom socialstyrelsen framhållit i sitt över motionen avgivna remissyttrande är pensionärernas ställning ofta synnerligen svag. Särskilt i tider då penningvärdet undergår förändringar kan det vara erforderligt att fastställa generella regler för dyrtidskompensation. En omreglering av pensionsvillkoren kan också ofta vara önskvärd. Tvister kunna uppkomma rörande tolkningen av gällande pensionsvillkor. Behov av förhandling kan sålunda föreligga i åtskilliga fall. Även om vederbörande arbetsgivare för närvarande i allmänhet icke ställa sig avvisande till en begäran från arbetstagarorganisationen om förhandling angående dylika pensionsfrågor, måste dock en lagstadgad förhandlingsrätt i förevarande hänseende vara av värde för pensionärerna. För arbetsgivarparten torde en förhandlingsrätt för arbetstagarförening i dessa fall icke medföra några nämnvärda olägenheter.

Därest några betänkligheter skulle kunna resas mot en dylik förhandlingsrätt, synas dessa närmast vara av principiell art. För att frågor rörande pension i förhandlingsrättshänseende skola likställas med anställnings- och avlöningsfrågor i allmänhet talar emellertid ur principiell synpunkt den omständigheten, att pension numera allmänt torde anses regelmässigt ha karaktären av uppskjuten löneförmån.

De omständigheter, som nu anförts såsom motiv för en förhandlingsrätt i här berörda fall för arbetstagare som avses i lagen om förenings- och förhandlingsrätt, torde även kunna andragas till stöd för en förhandlingsrätt med motsvarande omfattning i förevarande hänseende för de arbetstagare som avses i kungörelsen angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän och lagen om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän.

Av nu anförda skäl bör enligt utskottets mening det i motionen berörda

spörsmålet göras till föremål för närmare utredning. Utredningen bör göras förutsättningslös. Därvid bör givetvis beaktas, att, därest stadgande om förhandlingsrätt införes i nu omförmälda fall, sådan rätt bör kunna påkallas av båda parterna i avtalsförhållandet. Vid utredningen bör även övervägas, om icke förening av enbart pensionärer bör jämföras med förening av arbetstagare såvitt avser den ifrågasatta förhandlingsrätten.

Utskottet har icke förbisett, att lösningen av föreliggande problem kan vara förenad med svårigheter av lagteknisk art. En ändring i lagen om förenings- och förhandlingsrätt i förevarande hänseende torde såsom arbetsdomstolens ordförande anfört i sitt remissyttrande böra medföra ändring jämväl i lagen om kollektivavtal. Uteslutet är icke, att bestämmelser om förhandlingsrätt i här berörda fall böra upptagas i särskild lag. Såvitt angår de stats- och kommunalanställda tjänstemännen torde det vara lämpligt, att den av utskottet förordade utredningen bedrivs i samråd med den utredning, som i utskottets utlåtande nr 26 vid innevarande års riksdag förutsattes komma till stånd beträffande vidgad förhandlingsrätt för dessa tjänstemän.

På utskottets hemställan anhöll riksdagen att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en förutsättningslös utredning rörande förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor, som angå personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren redan upphört vid tiden för framställandet av begäran om förhandling, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Riksdagens skrivelse i ärendet överlämnades till 1948 års *förhandlingsrättskommitté* för att beaktas vid den åt kommittén uppdragna utredningen angående stats- och kommunaltjänstemäns förhandlingsrätt.

Kommittén har emellertid numera slutfört sitt arbete utan att den särskilda utredning varom riksdagen hemställt kommit till stånd. I sitt betänkande (SOU 1951: 54) berörde kommittén spörsmålets tidigare behandling samt fortsatte:

Kommittén anser för sin del otänkbart att komma med ett förslag till lösning av frågan om pensionärernas förhandlingsrätt enbart för det statliga och kommunala området. Kommittén har emellertid icke erhållit sådana direktiv och icke heller sådan sammansättning, att kommittén anser sig kunna taga upp frågan till undersökning även för den privata arbetsmarknaden. Vid sådant förhållande nödgas kommittén lämna förhandlingsrätten för pensionärer åt sidan men uttrycker på motsvarande sätt som socialstyrelsen på sin tid den förhoppningen, att de statliga och kommunala myndigheterna icke skola undandra sig att på begäran överlägga med tjänstemannaorganisationerna om redan pensionerade tjänstemäns förmåner.

Frågan om förhandlingsrätt med avseende å pensionärer väcktes ånyo vid 1952 års riksdag (höstsessionen), då *chefen för socialdepartementet*, statsrådet Sträng, i interpellation tillfrågades huruvida han hade för avsikt att låta igångsätta en skyndsamt utredning i syfte att bereda förhand-

lingsrätt åt arbetstagarförening med avseende å till denna anslutna pensionärer och att på grundval härav förelägga 1953 års riksdag förslag i ärendet.

I sitt svar redogjorde departementschefen för frågans tidigare behandling samt erinrade om att remissbehandlingen av förhandlingsrättskommitténs betänkande då befann sig i sitt slutskede. Departementschefen anförde vidare:

Kommittén har visserligen, av skäl som interpellanten återgivit, inte ansett sig kunna komma med något förslag till lösning av frågan om pensionärernas förhandlingsrätt. Det synes emellertid som om vid remissbehandlingen av kommittéförslaget skulle kunna framkomma synpunkter av betydelse även för denna fråga, liksom problemets lösning kan komma att påverkas av de överväganden i övrigt, vartill kommitténs förslag ger anledning. Under dessa förhållanden synes det mig kunna starkt ifrågasättas om det är tillrådligt att nu igångsätta en särskild utredning om pensionerade arbetstagares förhandlingsrätt.

Jag vill för övrigt tillägga, att detta spørsmål — såsom förhandlingsrättskommittén även torde ha funnit — onekligen är ett ganska besvärligt juridiskt problem, som hänför sig till den kollektiva arbetsrättens mest centrala delar. Förhandlingsrätten enligt 1936 års lag har således f. n. samma omfång som möjligheten att sluta kollektivavtal, varför kollektivavtalsbegreppet, sådant det är utformat i lagen om kollektivavtal, torde komma att påverkas av den ifrågavarande utredningen. Enligt gällande lag är vidare föreningsrätten inte reglerad i vidare mån än som ansetts behövt för att trygga förhandlingsrätten; och föreningsrättsskyddet är knutet till ett anställningsförhållande. Även föreningsrättens innehåll synes därför kunna komma att beröras av utredningen.

Med det anförda vill jag inte ha sagt att det ej föreligger skäl för att även pensionerade arbetstagares berättigade intressen i förevarande hänseende uppmärksammas.

Yttranden över motionerna I: 186 och II: 224.

Över motionerna I: 186 och II: 224 har utskottet inhämtat yttranden från socialstyrelsen, arbetsdomstolens ordförande, statens avtalsnämnd, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska landstingsförbundet, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation.

Socialstyrelsen anför i sitt yttrande över motionerna följande.

Under senare år har frågor om pensionsförmåner eller »avgångsvederlag» allt oftare aktualiserats i samband med vanliga kollektivavtalsförhandlingar inom vissa arbetsområden. Men också i övrigt har spørsmål om givna pensionsutfästelsers anpassning efter det försämrade penningvärdet trängt sig fram i diskussionen.

Såsom motionärerna framhålla föreligger ingen tvekan om att en arbetstagarorganisation redan enligt nu gällande lagstiftning har förhandlings-

rätt vad angår pensionsvillkor för de medlemmar av organisationen, som äro i aktiv tjänst. I flera kollektivavtal ha också utförliga bestämmelser om sådana villkor influtit. Här må hänvisas till sådana riksavtalsuppgörelser som de för affärsbankernas olika personalkategorier, försäkringsbolagens förhandlingsorganisationens olika avtal med försäkringstjänstemannaförbundet eller försäkringsfunktionärernas förbund, avtal för de erkända sjukkassornas personal, Sveriges redareförenings olika kollektivavtal för fartygsbefäl, maskinbefäl och radiotelegrafister, Scandinavian Airlines Systems (S. A. S.) avtal för den flygande personalen, journalistavtalet, farmaceutavtalet och avtalet för Stockholms spårvägar.

I huvudavtalet om allmänna anställningsvillkor för arbetare i statens tjänst liksom i avtalet för försvarsverken hänvisas till av Kungl. Maj:t utfärdade pensionsreglementen. För de till Svenska stadsförbundet anslutna städernas, köpingarnas och municipalsamhällenas olika kategorier av arbetstagare gäller ett efter förhandlingar tillkommet normalpensionsreglemente, vilket de i förhandlingarna deltagande organisationerna å ömse sidor rekommenderat till tillämpning. Förhandlingar om ett motsvarande normalpensionsreglemente för arbetstagare i landskommunerna pågå under ledning av en av Kungl. Maj:t förordnad opartisk ordförande. I kollektivavtal mellan kontrollstyrelsen och handelsarbetareförbundet beträffande hos systembolagen anställda butiksbiträden, lastbilschaufförer och lagerbiträden stadgas, att det av kontrollstyrelsen utfärdade s. k. 1947 års pensionsreglemente för befattningshavare vid systembolagen skall tillämpas. I samband med kollektivavtalsförhandlingar har i särskild ordning pensionsvillkoren ordnats vid tobaksmonopolet och Vin- och spritcentralen.

En del kollektivavtal innefatta helt kortfattade bestämmelser om obligatorisk anslutning till viss pensionskassa. Som exempel härpå kan anföras de avtal, som träffats av sågverksförbundet och Svenska arbetsgivareföreningens allmänna grupp för fartygs- och maskinbefäl vid vissa sågverksföretag, respektive bogserbåtsföretag. Ett sådant avtal stipulerar exempelvis, att »behörig styrman skall pensionsförsäkras i pensionskassan S. P. K.».

Exempel finnas också på kollektivavtal med stadganden om visst avgångsvederlag i ett för allt eller årsvis, varvid i regel beträffande beloppets storlek hänsyn tagits till den först vid 67 års ålder utfallande folkpensionen. Bestämmelser av sådan art finnas exempelvis i avtalen för virkesmätare och för tobaksmonopolets städerskor och svensktobaksarbetare.

I en del fall har i kollektivavtal influtit en allmän rekommendation i form av ett uttalande till protokollet om önskvärdheten av att pensionsfrågan för arbetstagarna får en tillfredsställande lösning. Så är förhållandet i riksavtalet mellan livsmedelsbranschens arbetsgivareförbund och handelstjänstemannaförbundet rörande mjölkbedömare. Likartade protokollsuttalanden förekomma i riksavtalen för järnhandeln och bokhandeln. I riksavtalet mellan Svenska lantarbetsgivareföreningen och Svenska lantbrukstjänstemannaförbundet »rekommenderas» arbetsgivarna att tillämpa vissa närmare angivna bestämmelser avseende pensionering.

Vad ovan anförts innefattar ingalunda någon mera utförlig inventering av den omfattning, i vilken kollektivavtalen innefatta bestämmelser om pensionsvillkor utan utgör endast en exemplifierande orientering. Klart är emellertid, att sådana bestämmelser äro mycket sparsamt förekommande i avtalen på den egentliga industriens område, särskilt beträffande arbetar-

personal. Många företag ha dock avsatt särskilda medel för pensionsändamål, anordnat särskilda pensionsstiftelser, pensionsförsäkrat arbetstagare eller utge efter mer eller mindre fasta normer understöd åt arbetstagare, som avgått ur tjänst.

Vad motionärernas förslag avser är att få till stånd en utredning i syfte att arbetstagarorganisationer tillerkännas uttrycklig förhandlingsrätt beträffande de redan pensionerade organisationsmedlemmarnas intressen. Såvitt socialstyrelsen har sig bekant har endast i speciella fall förekommit, att en arbetstagarorganisation i samband med avtalsförhandlingar aktualiserat sådana frågor, och då regelmässigt i form av en hemställan. Sådana frågor kunna särskilt bli aktuella, då pensionsvillkoren för de i tjänst varande arbetstagarna förbättras eller då dessas löner till följd av penningvärdeförsämring ökas genom dyrtidstillägg eller liknande. Frågan om en utvidgning i av motionärerna åsyftad riktning av förhandlingsrättens materiella innebörd i nu berörda avseende är — såsom chefen för socialdepartementet i sitt interpellationssvar vid 1952 års riksdag framhållit och som i 1948 års förhandlingsrätts kommittés betänkande (s. 152—154) berörts — lagtekniskt ganska komplicerad och berör också vissa problem, avseende de rättigheter och skyldigheter, som enligt nuvarande stadgelsestämmelser för olika arbetstagarorganisationer tillkomma pensionärer. En utredning i denna fråga synes därför påkallad såväl med hänsyn till den ökade aktualitet, som pensionsfrågorna synas kunna komma att erhålla på arbetsmarknaden, som med hänsyn till frågans tekniskt ganska svårlösta beskaffenhet.

Motionärerna har emellertid ifrågasatt, att den föreslagna utredningen borde åsyfta även förhandlingsrätt för sådana organisationer, som bestå uteslutande av pensionärer. Enligt styrelsens mening saknas förutsättningar för att en förhandlingsrätt i sådant fall skall kunna givas en reell innebörd. Styrelsen kan därför ej finna, att något praktiskt syfte skulle kunna ernås genom att till utredning upptaga frågan om en självständig förhandlingsrätt för organisationer, bestående av pensionärer.

Arbetsdomstolens ordförande hänvisar till det yttrande, som 1945 avgavs av domstolens dåvarande ordförande Arthur Lindhagen över den vid samma års riksdag väckta, av andra lagutskottet behandlade motionen i samma ämne. I nämnda yttrande framhöll Lindhagen, att en vägran från arbetsgivares sida att träda i förhandling i sålunda avsedda fall syntes kunna grundas 1) antingen på att förhandlingen skulle avse personer, vilka icke längre äro medlemmar av arbetstagarorganisationen, 2) eller på att förhandlingen skulle avse personer, vilka såsom pensionärer icke längre äro arbetstagare, 3) eller på att förhandlingen såsom avseende pensionsfrågor icke skulle röra arbetsvillkoren eller förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Beträffande samtliga tre punkterna ansåg sig Lindhagen icke kunna yttra sig i frågan, huruvida eller i vilken mån arbetsgivarens förhandlingsvägran vore lagligen berättigad. Därigenom skulle nämligen kunna komma att föregripas beslut, som arbetsdomstolen kunde hava att fatta i framtiden. Vid en lagändring för att säkerställa en förhandlingsrätt i nu förevarande avseenden skulle enligt Lindhagen

uppkomma åtskilliga legislativa svårigheter. Man måste då undanröja möjligheten till alla sådana invändningar mot förhandling, som eventuellt kunde grundas på den nuvarande lagstiftningen, och detta torde icke kunna ske utan avsevärda ändringar i förhandlingsrättsbegreppet. Särskilt gällde detta, om man också måste ingå på frågan under 1). I yttrandet framhölls vidare, att förhandlingsrätten avsåg att bana väg för en avtalsmässig reglering av de förhållanden, om vilka förhandlingen rör sig, och att man i de flesta fall syftade till en reglering i kollektivavtalets form. Men kollektivavtalsbegreppet vore nära anslutet till förhandlingsrättsbegreppet. Den ena parten skulle sålunda, fortsatte Lindhagen, vara en arbetstagarorganisation, som sluter avtalet för sina medlemmar, och kollektivavtalet skulle röra arbetsvillkoren eller förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. För genomförande av motionens syfte vore det alltså icke tillräckligt att röra endast vid lagen om förenings- och förhandlingsrätt, utan man måste också vidtaga motsvarande ändringar i lagen om kollektivavtal, därvid kollektivavtalsbegreppet komme i stöpsleven.

Utöver vad som sålunda anfördes i Lindhagens yttrande framhåller arbetsdomstolens nuvarande ordförande följande.

En utredning om förhandlingsrätten i de avseenden, varom här är fråga, torde kunna bedrivas efter två huvudlinjer. Man kan sålunda åsyfta aningen en ordning, enligt vilken en arbetstagarförening med avseende å pensionärer endast tillerkännes en sådan begränsad förhandlingsrätt, som f. n. enligt kungörelsen den 4 juni 1937 och lagen den 17 maj 1940 tillkommer stats- och kommunaltjänstemän, eller också en sådan ändring i 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt, att ifrågavarande organisationer erhålla fullständig förhandlingsrätt på sätt närmare stadgas i lagen. Härvidlag må emellertid anmärkas, att det icke i och för sig är givet, att den åsyftade förhandlingsrätten beträffande pensionärerna bör följa den för i tjänst varande arbetstagare gällande, så att pensionärer, som varit i statlig eller kommunal tjänst endast tillerkännas begränsad förhandlingsrätt, medan de tidigare i enskild tjänst varande pensionärerna skola få full förhandlingsrätt. Uppdelningen i fråga hänför sig nämligen till skillnaden i anställningsförhållandenas karaktär, vilken skillnad förlorat sin betydelse i och med att arbetstagarna uppnått pensionsåldern.

Med hänsyn till de problem av lagteknisk natur som uppkomma, om man avser att genomföra en ändring av 1936 års lag, må först övervägas, huruvida en utredning icke i stället bör i första hand inriktas på en begränsad förhandlingsrätt över hela linjen, således på en begränsad förhandlingsrätt avseende såväl pensionärer, som tidigare varit i enskild tjänst, som i offentlig tjänst pensionerade arbetstagare. En dylik förhandlingsrätt synes nämligen å ena sidan icke påverka kollektivavtalsbegreppet, eftersom förhandlingarna icke åsyfta att leda fram till en kollektivavtalsrättslig reglering av spörsmålen, medan å andra sidan den fördelen för pensionärerna i vart fall vinnes, att de erhålla laglig möjlighet att framlägga sina synpunkter i ämnet. Följden av förevarande konstruktion blir således, att ett beslut angående de pensionsvillkor, varom förhandlats, måste tillkomma arbetsgivaren ensam och detta även då fråga är om en enskild arbetsgivare.

Härvidlag måste emellertid uppmärksammas de komplikationer, som kunna uppstå, om arbetstagarnas pensionsförhållanden redan reglerats genom ett kollektivavtal försäkringsvägen eller eljest vid en tidpunkt då de varit arbetsutövande.

Då motionärerna i fråga om sådana organisationer å »arbetstagersidan», vilka uteslutande består av pensionärer, avsett att en utredning skall komma till stånd rörande de villkor, enligt vilka förhandlingsrätt må tillkomma även dylika organisationer, torde ett auktorisationsförfarande ligga närmast till hands i likhet med det som stadgas i 1937 års kungörelse och 1940 års lag. Beträffande i enskild tjänst pensionerade arbetstagare måste ett beslut om tillerkännande av förhandlingsrätt i så fall tydligen gälla generellt och icke i förhållande till en viss arbetsgivare. Särskilda svårigheter, som ej föreligga i avseende å i tjänst varande arbetstagare, kunna emellertid uppkomma vid förhandlingsrättens påkallande. Man måste då göra klart för sig mot vilken arbetsgivare förhandlingsrätten skall utövas. Såsom exempel på svårigheterna härvidlag må nämnas, att den berörde arbetsgivaren kan ha utträtt ur sin arbetsgivarorganisation eller att han upphört med sin rörelse eller ombildat sitt enskilda företag till bolag eller att ett berört bolag övergått att bedrivas av en enskild person. Även må framhållas, att det villkoret för förhandlingsrättens utövande tydligen måste uppställas, att den ur tjänst avgångne arbetstagaren åtnjuter något slag av pensionsförmåner från sin förre arbetsgivare. Avses att med förhandlingarna få till stånd en pensionsuppgörelse utan att detta villkor är uppfyllt, saknas nämligen erforderlig anknytning till den ifrågavarande arbetsgivaren.

Vad därefter beträffar frågan, huruvida förhandlingsrätt enligt 1936 års lag bör tillkomma förening med avseende å till denna anslutna pensionärer, uppkomma samma komplikationer, som ovan berörts i fall, då pensionsvillkoren tidigare reglerats genom kollektivavtal eller då förändringar inträffat å arbetsgiversidan. Därtill komma emellertid de med en sådan ordning förbundna svårigheterna av lagteknisk natur. Icke blott kollektivavtalsbegreppet torde påverkas härvidlag utan även föreningsrättens innehåll synes bli berört av en utredning i denna riktning. Enligt 1936 års lag är nämligen föreningsrätten icke reglerad i vidare mån än som ansetts erforderligt för att trygga förhandlingsrätten, och föreningsrättsskyddet är i princip knutet till ett anställningsförhållande. Det må särskilt framhållas, att om anställningsförhållandet skall anses innefatta även pensionärens förhållande till sin förre arbetsgivare därmed även kan aktualiseras problemet om förhållandet mellan en anställningssökande och den arbetsgivare, hos vilken anställning sökes. I sistnämnda hänseende har jag i mitt yttrande till andra lagutskottet den 5 mars 1951 i anledning av de till 1951 års riksdag väckta motionerna I: 45 och II: 65 anfört, att man alltjämt måste avvisa tanken att föreningsrättsskyddet skulle omfatta även rätten att vinna anställning.

En förening som uteslutande består av pensionärer saknar möjlighet att genom stridsåtgärder hävda sina vid förhandlingar framställda krav annorledes än genom sympatiåtgärder, vidtagna av en förening av arbetsutövande personer. Huruvida man kan räkna med att dylika åtgärder i praktiken komma till stånd i någon omfattning av betydelse är svårt att uttala sig om. I den mån sympatiåtgärder icke kunna utverkas, synes förhandlingsrätten för en sådan förening, även om denna rätt formellt kommer att

härflyta ur 1936 års lag, likväl i realiteten icke att få någon annan innebörd än att föreningen erhåller tillfälle att vid överläggningar framföra sina synpunkter. Annorlunda ställer det sig däremot härvidlag beträffande föreningar, till vilka äro anslutna såväl arbetsutövande personer som pensionärer, då i sådana fall de pensionsfrågor, som beröra båda kategorierna, vid förhandlingarna i allmänhet torde sammankopplas.

Ehuru 1948 års förhandlingsrättskommitté i sitt den 31 december 1951 avgivna betänkande (SOU 1951: 54) angående stats- och kommunaltjänstemäns förhandlingsrätt icke ansett sig kunna komma med något förslag till lösning av frågan om pensionärernas förhandlingsrätt, synas emellertid de av kommittén behandlade spörsmålen kunna ge upphov till problemställningar, som beröra även nämnda fråga. I den mån den av motionärerna åsyftade utredningen kommer till stånd, torde därför även böra beaktas de förnyade överväganden, vartill remissbehandlingen av betänkandet synes ge anledning.

Slutligen vill jag framhålla, att då arbetsdomstolen alltjämt icke tagit ståndpunkt till spörsmålet, huruvida eller i vad mån en arbetsgivares vägran att träda i förhandling med en förening i avseende å ämnen, som beröra till föreningen anslutna pensionärer, enligt gällande rätt är lagligen berättigad, jag ej anser mig kunna avge något yttrande i detta spörsmål.

Statens avtalsnämnd anser, att det vore rimligt om det med motionerna avsedda syftet kunde uppnås. Avtalsnämnden finner en utredning av frågan om förhandlingsrätt rörande pensionerade arbetstagares pensionsvillkor väl motiverad och framhåller att vid en sådan utredning även synes böra undersökas huruvida icke en speciallagstiftning vore att föredraga framför ändringar i nuvarande arbetsrättslagstiftning.

Svenska stadsförbundet meddelar, att det i motionerna berörda spörsmålet torde sakna egentlig aktualitet på det kommunala området.

Svenska landskommunernas förbund anför att förbundet icke vill motsätta sig en förutsättningslös utredning om den i motionerna berörda förhandlingsrätten.

Svenska landstingsförbundet framhåller genom sin styrelse inledningsvis, att i gällande tjänstereglemente och kollektivavtal för landstingens befattningshavare återfinnes en bestämmelse av innebörd, att pensionsreglemente ej må fastställas eller ändras, utan att förhandlingar härom ägt rum mellan landstinget och befattningshavares organisation. Någon uttrycklig bestämmelse om rätt för sådan organisation att förhandla om pensionsförmåner för redan avgången befattningshavare förefinnes visserligen icke, men i praktiken ha förhandlingar förts även i dylika fall. Såvitt för styrelsen är känt, har det icke förekommit, att landsting vägrat personalorganisation att framföra sina synpunkter beträffande redan pensionerade befattningshavare. Styrelsen nämner vidare, att landstingen självmant i olika omgångar vidtagit åtgärder för att förbättra äldre pensioner. Därvid hade icke blott lämnats kompensation för den inträdda

penningvärdeförsämringen utan även genomförts en realökning av pensionerna. Med hänsyn till vad sålunda anförts föreläge enligt styrelsens mening icke behov för landstingens vidkommande av en lagstiftning i syfte att tillförsäkra de i motionen omnämnda grupperna förhandlingsrätt.

Svenska arbetsgivareföreningen framhåller som sin mening, att lagen om förenings- och förhandlingsrätt i nuvarande lydelse ger förhandlingsrätt åt arbetstagarförening allenast såvitt avser sådana arbetstagare, som äro anställda hos vederbörande arbetsgivare. Föreningen fortsätter:

Med nuvarande bestämmelser kunna således de aktiva arbetstagarna eller deras organisationer med arbetsgivarna överlägga eller förhandla om såväl löner som pensionsvillkor, d. v. s. om den fördelning av ersättningen för aktiv insats i arbetet på löner och pensionsutfästelser, som i olika former kan avtalas mellan parterna. Att medverka vid en lämplig sådan fördelning torde, såvitt gäller arbetstagarsidan, böra ankomma på de aktiva arbetstagarna. Då en sådan fördelning en gång gjorts, synes det föreningen helt oriktigt att göra det möjligt att förhandlingsvägen förändra densamma vid en tidpunkt, då omfördelning strängt taget ej kan ske, när arbetstagaren slutat sin aktiva tjänst.

Redan nu ha pensionärerna möjlighet att med sina tidigare arbetsgivare direkt överlägga om de utgående pensionsförmånerna. Föreningen har tidigare i ett remissvar år 1945 i samma fråga som den nu aktuella framhållit, att man från föreningens sida icke reser några hinder för sådana direkta överläggningar mellan arbetsgivare och pensionstagare. Under de senaste åren ha dylika överläggningar förekommit, och företagen ha givit pensionstagarna en i förhållande till sina ekonomiska möjligheter skäligen avpassad kompensation för penningvärdeförsämringen. I detta sammanhang förtjänar också erinras om de nyligen genomförda förbättringarna i folkpensionerna.

Av vad som ovan anförts framgår, att motionerna torde få ses mot bakgrunden av den penningvärdeförsämring, som kännetecknat de senare årens ekonomiska utveckling. Det kan icke bestridas, att varje sådan utveckling är oförmånlig för pensionärerna. Att genom en utvidgning av förhandlingsrätten på sätt motionärerna föreslagit möjliggöra för pensionärerna att genom organisationsmässiga förhandlingar kräva kompensation för penningvärdeförsämringens konsekvenser, synes emellertid vara en olämplig utväg. Förhandlingsrättens omfattning bör icke påverkas av sådana faktorer som ett försämrat penningvärde. Bortsett härifrån kan man måhända bakom motionerna spåra en viss överskattning av organisationernas förmåga att genom förhandlingar komma till rätta med konsekvenserna för pensionstagarna av penningvärdeförsämringen. Det förhållandet att även den andra parten, arbetsgivaren, i sin verksamhet har att möta samma penningvärdeförsämring, förtjänar därvid påpekas. Motionärerna synas utgå från den principiella uppfattningen, att det bör åligga en arbetsgivare att utöver den tillförsäkrade pensionen kompensera sina förutvarande anställda för följderna av en penningpolitik, för vilken de penningvårdande myndigheterna i första hand bära ansvaret.

Föreningen erinrar även om det besvärliga juridiska problem, som spørsmålet utgör, och menar att icke minst betänkligt vore att man skulle

utsträcka arbetsavtalets verkningar till att omfatta förhållanden, som parterna icke kunna taga ställning till under avtalets giltighetstid.

Under åberopande av de ekonomiska och juridiska synpunkter som sålunda anförts vill föreningen ifrågasätta, om det är någon mening i att företaga den av motionärerna föreslagna utredningen; den kunde uppenbarligen icke giva uppslag till en lösning av själva kärnfrågan.

Landsorganisationen och *Tjänstemännens centralorganisation* tillstyrka den av motionärerna föreslagna utredningen, LO med tillägg att utredningen bör upptaga även frågan om förhandlingsrätt för förening av enbart pensionärer.

Utskottet.

Det krav på utredning rörande förhandlingsrätten, vari motionerna I: 186 och II: 224 utmynna, grundar sig på den ovisshet som råder huruvida den lagfästa förhandlingsrätten även omfattar förhandling om pensionsvillkor för personer, vilka redan lämnat sin anställning med pension. När frågan 1945 togs upp till behandling av riksdagen anförde utskottet synpunkter på problemet, vilka i mycket överensstämma med vad som i förevarande motioner framförts såsom skäl för yrkandet om utredning. Utskottet erinrade även om de svårigheter av lagteknisk art, som vore förenade med lösningen av spörsmålet. På hemställan av utskottet anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning angående förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor i nu berörda fall. Skrivelsen överlämnades till 1948 års förhandlingsrättskommitté för att beaktas vid den då pågående utredningen angående stats- och kommunaltjänstemännens förhandlingsrätt. Kommittén ansåg det emellertid otänkbart att taga upp frågan om pensionärernas förhandlingsrätt enbart för det statliga och kommunala området och fann sig på grund av de givna direktivens innehåll och kommitténs sammansättning icke kunna taga upp frågan till undersökning även för den privata arbetsmarknaden. Spörsmålet kom därför att lämnas utanför kommitténs utredning. Det av kommittén avlämnade betänkandet angående stats- och kommunaltjänstemäns förhandlingsrätt har icke kunnat läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Med hänsyn till den kritik som under remissbehandlingen av betänkandet framkom mot kommitténs förslag, har förslaget ansetts böra underkastas en ingående översyn. Den fortsatta undersökningen rörande förhandlingsfrågorna har dock för vinnande av ytterligare erfarenheter angående den under de senaste åren tillämpade förhandlingsordningen i vissa frågor funnits böra anstå tills vidare.

Den utredning om pensionärernas förhandlingsrätt, varom riksdagen 1945 skrev till Kungl. Maj:t, har sålunda icke kommit till stånd. I interpellationssvar rörande frågan om utredning i syfte att bereda pensionärerna förhandlingsrätt anförde chefen för socialdepartementet hösten 1952, vid vilken tidpunkt remissbehandlingen av förhandlingsrättskommitténs

betänkande befann sig i slutskedet, att det syntes som om vid remissbehandlingen av kommittéförslaget skulle kunna framkomma synpunkter av betydelse även för frågan om pensionärernas förhandlingsrätt och att problemets lösning kunde komma att påverkas av de överväganden i övrigt, vartill kommitténs förslag gäve anledning.

Under sådana förhållanden och då det även synes utskottet mest gagneligt att prövningen av förhandlingsrättskommitténs förslag slutföres innan de speciella problem, som beröra pensionärerna, tagas upp till närmare undersökning, anser sig utskottet icke kunna tillstyrka bifall till motionärernas hemställan om att riksdagen nu skall förnya sitt krav på utredning av frågan. Utskottet är emellertid angeläget att i detta sammanhang understryka den betydelse utskottet fäster vid att problemet om förhandlingsrätt rörande pensionsvillkor får en för pensionärerna tillfredsställande lösning. Även om fall, där pensionärer vägrats förhandla om sina pensionsvillkor, äro sällsynta, råder det enligt utskottets mening icke tvivel om att en i lag reglerad förhandlingsrätt skulle giva pensionärerna en starkare ställning förhandlingsmässigt och kunna utgöra ett betydelsefullt stöd i en strävan att tillgodose berättigade intressen. Utskottet förutsätter att frågan om pensionärernas ställning i nämnda hänseende i tillbörlig utsträckning beaktas vid den fortsatta undersökning rörande förhandlingsfrågorna, som är att vänta, och att spörsmålet om möjligt i anslutning här till upptages till närmare utredning.

Problemet om pensionärernas rättsliga belägenhet när det gäller förhandling om pensionsvillkor med den forne arbetsgivaren möter även i motionen II: 29. Motionären anför, att pensionsbeloppen som regel fastställts ganska godtyckligt, och framhåller svårigheterna i många fall för de pensionerade att uppnå en önskvärd reglering av pensionsförmånerna. Utskottet kan emellertid icke förorda utredning om lagstiftning av det innehåll som i motionen antytts. Beträffande frågan om statens medverkan för att ordna tryggad pensionering för anställda i privat tjänst må här endast erinras om den pågående utredningen för utarbetande av slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring. Vid utredningen kommer även att behandlas spörsmålet om anpassning av redan ingångna pensionsavtal efter de nya förhållanden som en allmän pensionsförsäkring kommer att skapa. För att komma till rätta med de förhållanden, motionären påtalat, synes mest stå att vinna därest pensionärerna fortsätta på den redan inslagna vägen och genom förhandlingar söka trygga sina villkor. En reglering i lag av förhandlingsrätten för pensionärernas del skulle, såsom framgår av vad utskottet ovan anför, ge ökat värde åt de möjligheter till bl. a. reglering av pensionsvillkor, som här stå till buds. En sådan utveckling torde även bäst gagna motionens syfte.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen i anledning av motionerna I: 186 och II: 224 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet ovan anført om förhandlingsrätt såvitt gäller pensionärer; samt

B. att motionen II: 29 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 24 november 1953.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Nils Elowsson, Sunne, Wistrand*, Nerman, fru Svenson, herrar Axel E. Svensson och Nils Theodor Larsson;

från andra kammaren: fru Johansson i Norrköping, herr Lundberg, fröken Höjer, fruar Ewerlöf, Sjöstrand, herrar Ericsson i Näs*, Bengtsson i Varberg och Johansson i Södertälje.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
